

Петро Жаткин.

ГОСТІ ЗІ СТЕПУ.

(Табор).

Там, де столиця розлазиться смітними провулочками й лисіє пустинням, гордиться приземкуватими халупчинами й смородом брудних дворів смердить, ліг небагатьма шатрами з далени далекої, незнаной примандрувавши гамірний та метушливий табор.. Висунуло тут передмістя свою запльовану голову назустріч ядерному повітрю травнистому та вітерцеві, що пустотливо бавиться на привітті, заглянуло сліпими очима віконечок туди, звідки так несподівано прийшла галаслива ватага з своєрідною гартанною говіркою, з чорнявими головами, з барвистими убраннями, з бренінням усяких прикрас та силою розхристаної дитвори; прийшла вона, щоб налазити на очі міщанинові, залюбленому в свій лад і спокій, латами шатрів, покаляних в болото багатьох далеких шляхів, та довгими низками небезпечних огнищ, щоб зтурбувати дитячою пискнявою та репетом, жебрацтвом і хахайною настирливістю жіноти в червоних хустках...

Спочатку глянуло скося на табор передмістя, а за ним і місто, де порозлазились вже по гармірних вулицях та дворах десятки циган, циганчат та циганок.

А весна закосичилась травами, і під невтомним сонцем на пустинні варкою парою парув гній та покидьки... Неначе руки розчепирив табор лавами свої шатрів, обіймаючи в нові шляхи жадушу весну...

День-у-день де-далі все турботніш гуде табор: зітхають на все горло, вигукують чорні, пахущі, мов сира земля, мужики, не влаваючи нечисленними юрмами лютують липкі від лепу й бруду жіноти й діти, строкаті, мов невидані птахи, протяжно вимовляють слова, що припахують димом і коханням...

* * *

Табор знайти легко: оддалік видно, як пустиння, де розташувалися цигани, розметало по небу огнисті пасма негасимих огнищ, здаля чути стоязкий гомін, що повис над тишею передмістя.. І нараз проймає — тебе думка, що завітавши до табору, потрапиш у саму гушавину химерного для тебе життя, не тільки обізнаєшся з людьми, що немов зійшли з сторінок екзотичного роману, а вже попрощався з нинішнім днем, що десь ще борсається в місті в похайливих корчах, що ти вже пірнув у безвісну минувшину днедавніх часів середньовіччя.

І не романтикою вільно-вітрового життя, не дикою ніким не загамованою поезією вразить вас табор. Ні... Інше, зовсім не прекрасне, не ясне radoшами обличчя покажеться перед вами.

Де подівся ведмідь, що вмів танчити?, де — баскі циганські коні — хліб циганський?, де ті, що стрімлять угору, ніби розчепиреними пальцями своїми, голоблями вози, а коло них вірні кудлаті шалено-злючі пси?

Де поділися ці типові ознаки традиційного табору?

Іх нема.

Гет давно вже повиздижали, а нові не ловляться, під час голоду й війни загинули коні а з ними пропали і вози і пси. Злиняла історична нині колоритність, пішла кудись із шатрів романтика й поезія, залишивши тільки невідомі злидні.

товщині, в повсякденному житті непорушно беріг свою питому старовину, від часу спопелілі старожитні звичаї, щиро пильнував вутлі та наївні вірування.

І острівцем далекої, за малим не середньовічної, минувшини, такої невідомої та химерної, лежить сивий, строкатий та похилий табор, густо смаглявих людей серед цих днів, що линуть у майбутність, та брешуть новиною...

* * *

Про походження циган досі ходили найфантастичніші догадки. І тільки нещодавно науці вдалося трохи розвіяти туман, що густо окривав історію цього, багатьма сторонами ще не з'ясованого, плем'я. Тепер, звичайно, вважають циган за виходьків з Індії, де досі багато племен (нати, коравари, бідайя, сукала) нагадують їх своїми професійними промислами життям і побутом.

Привидівшись до циган, і ви повірите науковим висновкам. Надсередній зріст, стату рність, смаглява шкіра, просте трохи спохилечоло, довгий, тонкий орлій ніс, з лица коліром смаженої кали, з чорними блискливими жвагими очима, кучма чорного волосся — хіба ж вони не нагадують вам індуса з-над берегів Гангу...

Напевне, колотнечи, усобиці та напади в X віці в Індії, приневолити їх помандрувати з своєї батьківщини великою ордою йрушити до Європи. Але маємо підстави гадати, що і це за давніших часів осередком їхнього життя була Месопотамія й Єгипет. Над усе цікава річ, що про це ж таки саме, надто про Єгипет оповідає нам і ціла низка циганських переказів. Ось наївні та кумедні слова однієї легенди; в ній відбилися гордощі й пиха звичайнісних дикунів!

Попи ведуть рід свій од Сима, пани й цигани — від Іяфета, а ввесь люд — од Хама*.

Другий переказ додає: «Єгипетський фараон разом з Єгиптянами переселював Євреїв і з волі божої потонув у Червоному морі вкупі з військом. От потопа врятувалися тільки Єгипетські хлопчик та дівча. Вони довго мандрували та біду бідували, крали через злидні, отого ж то й пішли крадіж, а від них самих пішов циганський народ, що спіткала його довго мандрувати й страждати».

У темряві віків лежить початок цього племя: сам Геродот, називаючи та описуючи якихось «сигин», нагадує нам про циган...

1417 року, в середньовіччя циганська орда під проводом «царя» Сим-деля та «герцогів» Михалі, Андраша та Пануеля подалася в гору по-над Дунаєм і за чверть віку розійшлася по всій Європі. Хроніка і літопис того часу зазначають, що вони зненацька з'явилися й відзначалися дикими вчинками. У цьому ж віці їх можна було вже подибати в Литві, Польщі та в осередковій бувшій Росії. У південній же Європі, особливо на Балканах, де їх і тепер багато, вони жили ще раніш.

Це невпокійне, непосидюче плем'я насамперед є жертва несправедливості дужчих нарождостів. Циган на історичному шляху переслідують, винищують, чинять над ними насильства. До початку мало не XIX віку їх виганяють з багатьох країн.

ного для тебе життя, не тільки обізнаність з людьми, що немов зійшли з сторінок екзотичного роману, а вже попрощався з нинішнім днем, що дець ще борсається в місті в похайливих корчах, що ти вже пірнув у безвісну минувшину днедавніх часів середньовіччя.

І не романтикою вільно-вітрового життя, не дикою ніким не загамованою поезією вразить вас табір. Ні... Інше, зовсім не прекрасне, не ясне радіощами обличчя покажеться перед вами.

Де подівся ведмідь, що вмів танчити?, де—баскі циганські коні—хліб циганський?, де тії, що стрімлять угору, ніби розчепиреними пальцями своїми, голоблями вози, а коло них вірні кудлаті шалено-злючі пси?

Де поділися ці типові ознаки традиційного табору?

Їх нема.

Гет давно вже повиздихали, а нові не ловляться, під час голоду й війни загинули коні а з ними пропали і вози і пси. Злиняла історична нині колоритність, пішла кудись із шатрів романтика й поезія, залишивши тільки невидні злидні.

І тепер безкінний, голодний табір уже забуває безмежний степовий океан, забуває куряві зміясті путівці та таборища на узліссях, здобівши гноям пustinням на передмістях, задушним повітрям, смалатиною та бензином засмердженим, міських, немов збожеволіх, майданів та лискучими рейками залізниць з ящиками теплушок...

Багато де-чого відмінилося та переमेженилося в житті, що розпростерлося навкруги цього химерного плем'я.

Огнем неситим спопеляючи, полум'яніли події війни і революції.. А табір у свій побл-

дував Євреїв і з волі божої потонув у Червоному морі вкупі з військом. От потопоу врятувалися тільки Єгипетські хлопчик та дівча. Вони довго мандрували та біду бідували, крали через злидні, отого ж то й пішла крадіж, а від них самих пішов циганський народ, що спіткала його доля мандрувати й страждати».

У темряві віків лежить початок цього племя: сам Геродот, називаючи та описуючи якихось «сигин», нагадує нам про циган...

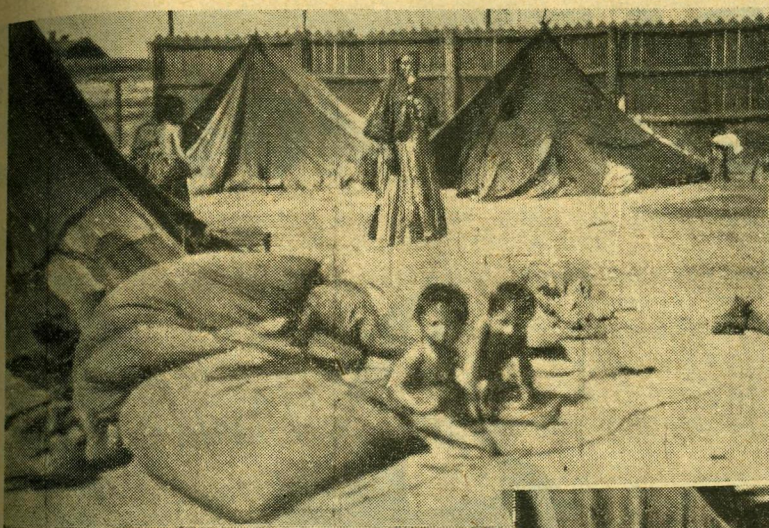
1417 року, в середньовіччя циганська орда під проводом «царя» Синделя та «герцогів» Михалі, Андраша та Пануеля подалася в гору по-над Дунаєм і за чверть віку розійшлася по всій Європі. Хроніка і літопис того часу зазначають, що вони зненацька з'явилися й відзначалися дикими вчинками. У цьому ж віці їх можна було вже подібати в Литві, Польщі та в осередковій бушві Росії. У південній же Європі, особливо на Балканах, де їх і тепер багато, вони жили ще раніш.

Це непокійне, непосидюче плем'я насамперед є жертва несправедливості дужчих наро-дів. Циган на історичному шляху переслідують, винищують, чинять над ними насильства. До початку мало не XIX віку їх виганяють з міст, забороняють їм придбавати ґрунти, обертають їх у пан щан,—одно слово перешкоджають початку спокійне творче життя. В Іспанії 1499 року Корольова Ізабелла потребувала від них на протязі 60-ти днів змінити своє життя й оселитися в містах; 1633 року їм заборонено зватися циганами й розмовляти рідною мовою, у Румунії їх вважають за рабів держави, монастирів та бояр, надто ж нелюдсько постановилася до них Франція, що багато разів виганяла їх геть по-за свій кордон. Під утиском гнобительних законів, під батагами зненависті цигани поневіряються з краю до краю. Мандрують по Європі й Азії й у відповідь на

..Жваво метушилась дитвора...

Посварились...

Хлопчики ростуть як бур'ян...

Біля шатра.

ворожнечу до себе плекають у собі щире лк бов до свого одвічного мандрівного побуття.

ІХХ вік приносить цим, гнаним народами номадам, де-яку вільність, що незабаром виявила свої наслідки.

У Румунії недавні заколоти, нетяги й старці під впливом скасування правообмежних законів робляться ретельними та дбайливими хліборобами й громадянами; по інших краях вони, оселяючись по містах, робляться ремісниками й асимілюються з тубільцями.

Скрізь, хоч-би де вони жили, то добувають собі на хліб же тим самим ремеслом: котлярі, лудільники, кошкарі, золотники, коновали, левранти, кумедники, водії дресированих звірят, гадальники й віщуни, далі старці, іноді не від того, щоб поцупити те, що лежить на похваті, — оце їхній циганський промисел і переходить від роду й до роду. Цигани народ — бідаха, озлісливий, відлюдний, упосліджений історією. Але що вражає нас у них, — це ось що: звичайно, консервативність перш за все позначається на релігії. У циган же навпаки: вони доволі легко пристосовуються до умов середовища в релігійних справах.

У Росії вони — православні, в Іспанії — католики, в Туреччині — магометани («Цигани, — мовляв — якої ти віри? — «А тобі якої треба?» Але під наплинком зоклоичної обрядової релігійності в них живуть погляди їхньої втраченої

Діти на подвір'ї.

— Ой, дадо, деду! — Поговоривши з батьком, він пішов до шатра, а кілька хвилин згодом тяжкою ходою пішов за ним слідком і Івка. Раптом у таборі розляглися зойки: то старий Івка угрушав уже свого старого сина за те, що він приховав частину уторгованих за мідницю грошей. Дід посеред цілого табору при дітях і внуках давав йому хлости ремінною пугою, а винуватець сумирно стояв під ударами, неначе так і треба було, чорна борода його схилялася все нижче, змитаючи цілунками порох з батьківських чобіт. «Досить» — похмуро буркнув дід, а покараний жадібно пірвався до зашкарублої, волохатої руки, що злісно стискала пугу. Отак родові звичаї тріумфували в таборі своє безсмертя.

* * *

Памолодь таборува. У неї маслом відблискує волосся, буйними пасмами виривається з під барвистої хустки, а очі іскряно-блискаві, ніби те вогнище, що біля входу в шатро. Забачила нас, заворушила плечима, запишала свій видок. Скільки їй років? Не більш як 20, мабуть. Неймовірність тане перед срібняком.

— Скажи, як тебе звуть? — У неї два імення. Одне бренть по лісовому: Собета — ім'я опалене вітрами й пахуче полинем. Друге ім'я звичайне — Катра, по-вашому, усміхається, вилискуючи

оселю...
й асимілюються з тулубцями.

Скрізь, хоч-би де вони жили, то добувають собі на хліб же тим самим ремеслом: котлярі, лудильники, кошкарі, золотники, коновали, леваранти, кумедники, водії дресированих звірят, гадальники й віщуни, далі старці, іноді не від того, щоб поцупити те, що лежить на похваті,— оце їхній циганський промысел і переходить від роду й до роду. Цигани народ — бідаха, озлісливий, відлюдний, упосліджений історією. Але що вражає нас у них, — це ось що: звичайно, консервативність перш за все позначається на релігії. У циган же навпаки: вони доволі легко пристосовуються до умов середовища в релігійних справах.

У Росії вони — православні, в Іспанії — католики, в Туреччині — магометани («Цигани, — мовляв — якої ти віри? — «А тобі якої треба? Але під наплинком зоколичної обрядової релігійності в них живуть погляди їхньої втраченої батьківщини... Найцікавіші обряди відбуваються коли трапляється якась видатна подія в житті цигана. Перед шлюбом молодята ставляють по-над берегом озера чи ріки дві засвічені свічки. Коли одна з них погасне не догорівши, то це вважається за ознаку нещасливого життя, тоді молодята кидають у воду яблоско й яйця щоб уласкавити духа-водяника. До умірующего приводять білу собаку, що облизує недужого, виманюючи душу з тіла. Під час конання виносять з намету речі, що об них може спіткнутися душа, вийшовши з тіла. Небіжчика виносять не дверима, а заднього стінкою шатра, а на дворі ставляють біля приголовку тичину, стромляють у землю й питають: «Чи вбив тебе великий бог?» Коли привидиться, що небіжчик повернувся, то значить він загинув од ворожого наміру, треба помститися...

Так само часом тхне предковиччям і від соціального життя циган. Племінний лад у них цілком зберігся. Спадкові родові старшини, що колись мали право на життя і смерть своїх родичів, тепер дають дозвіл уступати в шлюб і дають шлюбну розлуку, чинять суд у незначних суперечках. По смерті такого старшини найстарший чоловік племені вкладає на спину його синові померлого й урочисто виголошує: «Будь ти своїм батьком, і твоїм батьком будеш ти».

Тяжко стати на розмову з таборянами. Я близьенько сів коло похилого літами старого Івке, що зігнувся над подертим полотнищем шатра.

— Погано живеться вам, дідусю?

— Шингала, біда! Коня нема. Нема! Пропадав, рома, зовсім пропадав! — І густий чванькуватий голос деренчав бодем:

— Був у городі, в совет ходила, коней просила. Баредир обіцяла. Ждать треба.—

Сказати це, одвернувся. І знову мовчання лягло між нами. Либонь пригадалося дідові любіє серцюві іржання кобил та купраті огери. Побачив циган книжку в моїх руках і стрепенувся:

— Товаришу, запиши про нас! Нема життя роменського без коня нема.

Коли сонце, спіткнувшись об низьку дзвіницю, сховалося за приземкуватими халупчинами, і чорні духовиті циганчата перестали бряжчати мідяками, гуляючи в орла й рішки, з міста з вициченими цеглою, що аж очі сліпить, кострулями почали вертатися чорні чавани. Вони були спітнілі од утоми, закурні та похмурі. Місто без грошей, місто заклопотане силою всяких справ: як же ж циганові добути там собі прибутку? І один тільки бородан із синім голоссям, притрушеним снігом свини, у стоптаних лакових колись чоботях прийшов веселий, усміхається: він дорого продав мідницю. Виявилось, що це син мого бесідника Івки. Він уже мав діти та свої внуки; вони радісно гукнули до нього:

Діти на подвір'ї.

ками порох з батьківських чобіт. «Досить» — похмуро буркнув дід, а покараний жадібно пірвався до зашкарублої, волохатої руки, що злісно стискала пугу. Отак родові звичаї тріумфували в таборі своє безсмертя.

* * *

Памолодь таборова. У неї маслом відблискує волосся, буйними пасмами виривається з під барвистої хустки, а очі іскряно-блискаві, ніби те вогнище, що біля входу в шатро. Забачила нас, заворушила плечима, запишала свій видок. Скільки їй років? Не більш як 20, мабуть. Неймовірність тане перед срібняком.

— Скажи, як тебе звуть? — У неї два імення. Одне бренть по лісовому: Собета — ім'я опалене вітрами й пахуче полинем. Друге ім'я звичайне — Катря, накинене церквою. — Катря по вашому — усміхається, вилискуючи перловими зубами. — Хочеш, пісню заспіваю, грошей не шкоду!

І молодий голос забренів, незрозумілими повними жаги словами.

«Те жином ме яда судьба
Пал о ром на жавас,
Шоро на пхавандас
«Джава ме, молодо, заллюся
І у морі затоплюся!!»

— Деулале! Ада саро свето напе! Такої на цілому світі нема. І гукнули таборяни і заверещали дитвора по-пташиному... Циган, що стояв поруч в оксамитній безрукавці кольором вечірньо заграви з позлтистими гудзиками, палко заговорив: «Диви, барендир, вид у неї немов той вогонь. А станом яка висока! Монарха — краля. В скоки піде — очі краще заплющ, виступить ніжкою — кай горой чувела — зразу четвертну віддаси!»

У танок піде — кістки в неї ламлються, шкура рветься, як сплесне руку об руку — п'ятьорку не одну викинеш! А Собета, ніби підтверджуючи це, пішла танцювати, побрязкуючи дукачами, голими чорними ногами ледве торкаючись порохнятої землі.

«И старушке сорок лет
Молодушке году нет!
Их да ли-ли-ли,
Та да ли-ли-ли!
Ты старушка подбодрись,
Со мной рядом становись!»

І несамовиті веселощі, пориваючись наоколо, заворушили смаглим тілом, покотилися геть по табору, укривши його злидній бруд, дрантя й вошивість.

* * *

Смерком біля огнища мені старий циган оповідав про кохання циганське до жінок. Хлопчиків до 8 років цигани кидають на призволяще, зате дівчаток бережуть, викохують, пестять, збирають їм на посаг. Хлопчики ростуть, як бур'ян на пустинні, дівчатка ростуть під доглядом та піклуванням. А діти — це щастя циганське. «Ніби зорі в небі, так у матері діти: притиснеш немовлятку до персів — дуже солодко. Смокче воно груди — приємно. І без дітей нудиться душа». Цілий день на заляжених постелях.

— У нас ширандуни лачі — у нас пуховиці хороші!

Ними славиться шатро: лежать матері, постячи та бавлючи маленьких смаглих крихіток, що репетують, як не луснуть: «Ой тихо, мое нещичко, ой тихо...» І тільки пошарпаний округлий смочок пом'ятих грудей, поповши в слиняві губи, дає спокій.

Циган нарікав на тяжкі часи, але гордість витиснула з його вуст палкі слова надії: «Багаті ми на свої циганські голови».

САТИРА І ГУМОР

Про „Всесвіт“ з приводу ювілея „Вісти“.

— Перш за все, я повинен чесно заявити читачеві, що писати статті на таку тему я не хотів, а коли й пишу, то виключно в порядку авансової дисципліни. Тема, як ви й сами добре бачите, нехороша тема, скуственна, а тому й стаття нехороша, невдала. Тим більш, що історія знає уже одну невдалу спробу в цім напрямку. Ще в першому числі «Всесвіту» відомий, талановитий драматург Остап Вишня писав на таку тему і то нічогосінько не вийшло, а людина «Вія» переробила. То куди вже нам...

— Тяжувата тема...

— Викручувавсь я довго. Перед тим, як приступити до цієї примусової роботи, я чотири хвилини даремно силсився доказати секретареві редакції, що **великий, універсальний, ілюстрований, літературно-художній журнал «Всесвіт»** не має нічогосінько спільного з **великою щоденною українською** (не українізованою—боже борони) **газетою «Вісти»**, що святкує оце свій 5-ти річний ювілей.

— Того—казав я секретареві,—що редакція «Всесвіту» цілих 5 місяців міститься під столом у закордонному відділі «Вістей», на мою думку, занадто мало, щоб втручатися в ювілей. Як виженуть, кажу, вас звітни і втиряєте одразу єдиний органічний зв'язок. А виженуть безумовно і швидко. Як тільки завідуючому відділом т. Радишу ніде буде складати старі вирізки з газет—так і виженуть. То—кажу,—у тов. Радиша тут же зразу під ногами «полное собрание сочинений», а то якась редакція плутається. Й'бо, виженуть! Так знаєте, що мені відповів секретарь? Не виженуть, каже, а виженуть—ми з закордонного у прикордонний переїдемо—живуть же люди й на кресах. Ну, думаю, пожди, не беруть тебе з ідеологічного боку, попробуємо з фінансового...

— Ну, на біса вам, кажу, Вулодя (нашого секретаря Вуло-

— Того—казав я секретареві,—що редакція «Всесвіту» цілих 5 місяців міститься під столом у закордонному відділі «Вістей», на мою думку, занадто мало, щоб втручатися в ювілей. Як виженуть, кажу, вас звіitti і втиряєте одразу єдиний органічний звязок. А виженуть безумовно і швидко. Як тільки завідуєчому відділом т. Радишу ніде буде складати старі вирізки з газет—так і виженуть. То—кажу,—у тов. Радиша тут же зразу під ногами «полное собрание сочинений», а то якась редакція плутається. Й'бо, виженуть! Так знаєте, що мені відповів секретарь? Не виженуть, каже, а виженуть—ми з закордонного у прикордонний переїдемо—живуть же люди й на кресах. Ну, думаю, пожди, не берють тебе з ідеологічного боку, попробуємо з фінансового...

— Ну, на біса вам, кажу, Вулодя (нашого секретаря Вулодею звать. Симпатичной такий українець з українізованих. Спокійний і до того ще й класичний blond, або по нашому—рижий)—на біса вам оті «Вісти»? Вони вам—кажу—справу псують, вони вас «самостоятельности» позбавляють, вони вам ціну збавляють. Не забувайте—кажу—що «Всесвіт» як сам по собі, гордо коштує 60 коп. на місяць, а як злигається з «великою, щоденною», так і пропав семигривенник: нема вже тих гордоців і бери його голими руками за паршивих 40 коп. Ну, де тут логика? Та потихесеньку йому—секретареві—про 20.000 семи гривеньників, про дефіцит, про дотаційні перспективи... Секретарь, що підчас цієї обробки, вирізував із закордонного журналу фотографічні знімки власного фотографа, раптом кинув цю художню творчість, схопив—не знаю вже для чого мармурове преспав'є і зробивши досить довгу паузу, промовив до мене прекрасною українською мовою: «Слушайте, вроде как писатель Чехвянський,—или ви будете немедленно писать статью... или вы не менее немедленно возвращаете аванс. Я кончил»!

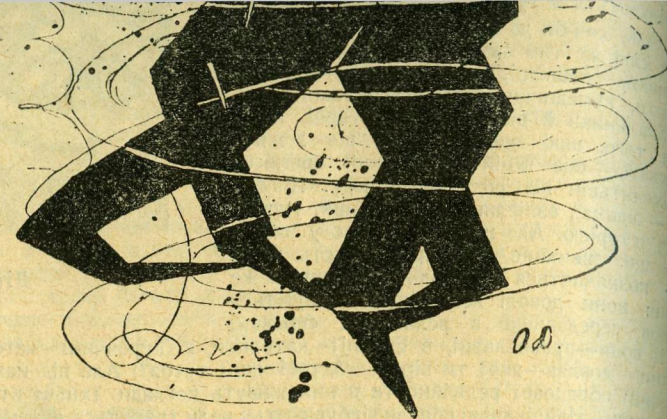
— Він „кончил“, а я... Сів писать статтю про

„Всесвіт“

— «Всесвіт» — це великий, універсальний, ілюстрований, літературно-художній журнал.

— «Всесвіт» почав виходити у січні цього року і вже досить зарекомендував себе як великий, універсальний і т. д. (дивись початок) журнал.

— «Всесвіт» виходить регулярно раз на три тижні, чому досить влучно називається „Двохтижневиком“. Ще зрозуміло. А от чому

...„Викручувався я довго“...

... „І народився великий, універсальний, ілюстрований літ.-худ. журнал „Всесвіт“.

„Всесвіт“ зветься „універсальним“ не зрозуміло. Принаймні ще ні одного „універсалу“ не друковано, та й очевидно не буде друковано, бо в складі співробітників проф. Грушевського, здається, немає.

— «Всесвіт» видається українською мовою. Мова ця, як відомо „совершенно непонятная“ для широких кол. населення, а тому цілком зрозуміло, що не всі його читають. Принаймні, шостого № не вистарчило: навіть для власного редактора прийшлося купувати у газетчика. Насилу найшли десь.

— Мета „Всесвіту“ досить оригінальна. Його завдання не остогидло, заялозена сучасність—ні! Мета цього великого прекрасного журналу освітлювати не менш велику й прекрасну (за що боролись?)—будучність. „Всесвіт“—увесь в майбутньому!

— Принаймні, сама редакція „не жалея затрат“, ось уже 5-й місяць на останній сторінці художнички кожного № уперто запевняє читачів:

— У журналі **будуть** великі відділи літератури, малярства, театрального містецтва, сатири та гумору, спорту і т. и.

— Особливу увагу **буде** звернено на всесвітню ілюстрацію.

— Звичайно, цього ще нічогісінько немає, але безумовно **буде**.

— Злі вороги, правда, розпускають чутку, що ніби-то читачі уже склали пісню:

Ой, скажіть же добре люде,

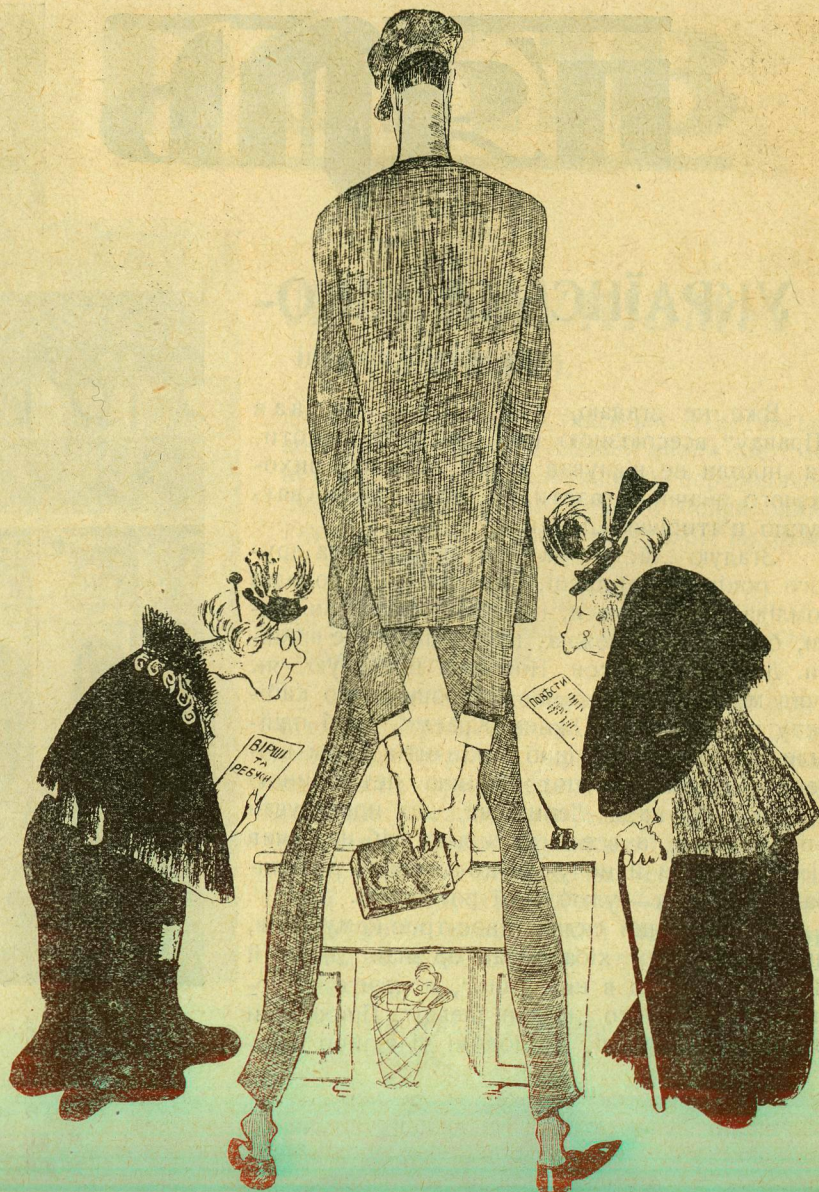
Коли ж воно, принаймні, буде??.

— Але, це не більш, як провокація, бо читачеві абсолютно нема чого хвилюватися, нехай лише читач придивиться які сили запрошені до співробітництва у „Всесвіті“. Письменники з усього, можна сказати, світу:

— З Нью-Йорку — з Балти, з Парижу—з Лохвиці, з Берліну з Деражні, з Вінніпегу—з Винниці, з Канади Праги—з Покстилівки. Тут і „Гарт“, тут і „Плуг“, і „Молот“ і ВАПП, і ВУАПП, і ХАП, і Хап—хап. Цілих аж 110 письменників і лише одна роботяща людина фотограф А. П. Плахтій.

І не гризуться, бо знайшли прекрасну платформочку для об'єднання, самі того не помічаючи. А цілісеньку зиму на з'їздах тої платформочки шукали: входили, виходили, переходили, писали заяви, писали листи до редакції... Одне слово, шукала публіка, а справа розв'язується дуже легко й просто: приходи у «Всесвіт», бери аванс і нічого тобі «сосюритись»...

— Так що не сумуйте, любі читачі, «Всесвіт» обіцянку виконає. Все **буде**, навіть відділ сатири та гумору буде. То нічого, що він до цього часу був надзвичайно бідний і слабкий.

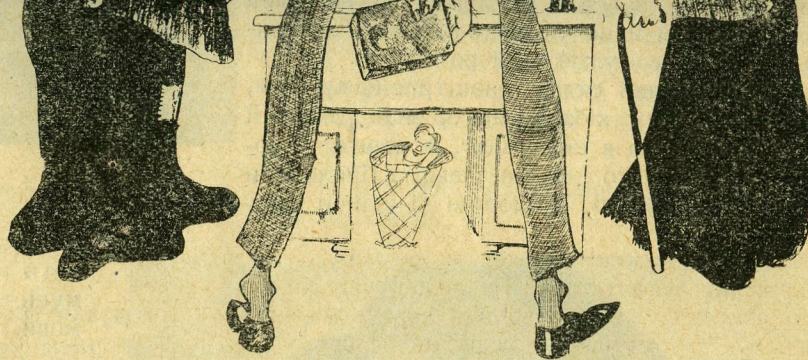

„Юні“ піонери „Всесвіту“.

усенького, можна сказати, світу.
— З Нью-Йорку — з Балти, з Парижу — з Лохвиці, з Берліну — з Деражні, з Вінніпегу — з Винниці, з Канади Праги — з Покс-тилівки. Тут і „Гарт“, тут і „Плуг“, і „Молот“ і ВАПП, і ВУАПП, і ХАП, і Хап—хап. Цілих аж 110 письменників і лише одна роботяща людина фотограф А. П. Плахтій.

І не гризуться, бо знайшли прекрасну платформочку для об'єднання, самі того не помічаючи. А цілісеньку зиму на з'їздах тої платформочки шукали: входили, виходили, переходили, писали заяви, писали листи до редакції... Одне слово, шукала публіка, а справа розв'язується дуже легко й просто: приходи у «Всесвіт», бери аванса і нічого тобі «сосюритись»...

— Так що не сумуйте, любі читачі, «Всесвіт» обіцянку виконає. Все **буде**, навіть відділ сатири та гумору буде. То нічого, що він до цього часу був надзвичайно бідний і слабкий. Це пояснюється виключно тим, що-як відомо ще з старих російських хрестоматій—український народ «отличається своїм природним, мягким юмором». Хибу цю і ще де-які, що до цього часу були, редакція постаріється виправити і років через надцять на Україні **буде**: «Великий щоденний, універсальний, ілюстрований літературно-художній журнал «Всесвіт»!!!

„Юні“ піонери „Всесвіту“.

P. S. Може хто з читачів запитає, чому я нічого не написав про «Вісти»? Коли такі питання будуть, то заздалегідь відповідаю на них по одеському «на вопрос—вопросом»: «А хіба до примусової праці не засуджують умовно?»

Василь Чечвянський.

Гасло дня.

Лицем до села.

Лицем до міста.

Ні до села, ні до міста.

А. Родіоненко

П'ЯТЬ

УКРАЇНСЬКА ШКО-

(До п'ятої річниці

Вже не згадаю, хто вперше назвав „Правду“ всесоюзною школою політграмоти. Та ніколи не відчував я так яскраво виховавчого значіння газети, як тепер, коли святкуємо п'ятиріччя „Віснi“.

Згадую „Вісти“ на межі першого та другого років їхньої праці. Складачів, що голодні змлівали коло каси, і... знову складали рядки, бо — хіба ж можна, щоб „Вісти“ не вийшли. Лінотіпщика тов. Новікова пригадую, як чив мене палити камін юзефовичового кабінету пожовклим „Южним Краєм“, щоб одійшли задубілі руки, щоб закінчити потім щоденну полеміку з потойбічною петлюриною пресою. Друкаря Леонуєва, що пригадував всіх родичів, а все-ж по кілька діб не бачив дітей днюючи й ночуючи коло своєї розхлябаной та всеж — улюбленої ротаційки.

Редакційний склад. Двоє-трьох комуністів, що з між них хіба редактор знав „перо й чорнило та яка в них сила“, а решта „журналістів“—просто „відданих шевців“. Приходили в потертії шинелі, в шоломі зі щойно одір-

ваною зіркою. В процесі напруженої роботи набували фахових навичок, учили комуністичної грамоти та й.. української мови.

Спадщина від бур-
жуазної преси... Від

ж таки, нишком „яничар”
приходить такий собі жовтий
добре, а ремін на ньому
кового зразку. Двері щільно

всіх родичів, а все ж по кілька днів не са-
дітей днюючи й ночуючи коло своєї розхля-
баной та всеж—улюбленої ротаційки.

Редакційний склад. Двоє-трьох комуністів,
що з між них хіба редактор знав „перо й
чорнило та яка в них сила“, а решта „жур-
налістів“—просто „віддані шевці“. Приходили
в потертій шинелі, в шоломі зі щойно одір-

Тов. Блакитний, В. М.
Беззмінний ред. „Вісти ВУЦВК“ з першого дня їх виходу.

ваною зіркою. В процесі напруженої ро-
боти набували фахових навичок, учили ко-
муністичної грамоти та й.. української
мови.

Спадщина від бур-
жуазної преси... Від
„Ради“ чи що? Чи від
малописьменних УНР-і
вських писак?—Спад-
щини не мали. А хто
прийшов — прийшов
пізніше. Бо не просто
собі „міняв віхи“, а
прогартувався вогнем
та водою революції,
йшов по щаблях зі
самого низу через
концтабір, переклада-
ча, коректора, випу-
скового,—щоб пере-
плавитися на справж-
нього радянського
журналіста.

Тепер про стан
„морально - політич-
ний“. З закордону
мали всяку „Україн-
ську Трибуну“. Зир-
неш—а техніка кр-
ща, а літературною
якістю вище.

„Громадянство“
сичало. Це-ж було ще
до Голубовичового
процесу. Вже не пи-
талось як за рік, за
два — „скільки Ленін
золота шле“—а все-

ж таки, нишком „янич-
приходить такий собі ж-
добре, а ремін на ньому
кового зразку. Двері шль-

Т. Кулик, І. Ю. Член ред. кол. газ. „Вісти“ 1920 р.

РОКІВ

ЛА КОМУНІЗМУ.

„Вістей ВУЦВКу“).

друку, щоб не користався він з Вістянського досвіду, не був-би в ідейній залежності, коли не просто в організаційно-персональному зв'язкові з „Вістями“? Чи є бодай один на Україні активник радянец чужий виховавчому впливові „Вістей“?

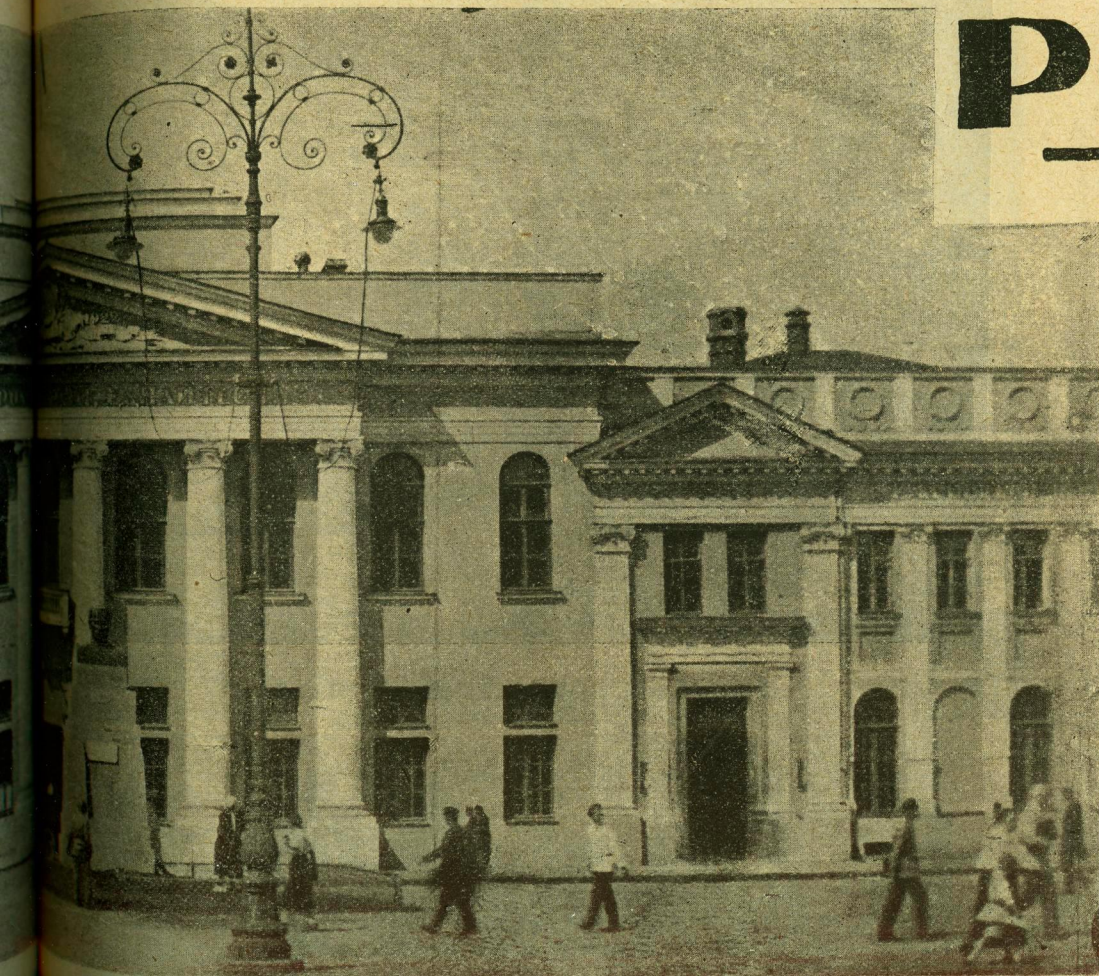
Хто-то вигадав, що „Вісти“ означає по українському те саме, що по російському „Известия“.— Дурне!

„Вісти“ то—керівничий часопис комуністичної партії мовою українською. „Вісти“ утворили кадр по українському письменних комуністів-журналістів (та й письменників), виховали багатотисячну масу читачів. „Вісти“ кріз нетри нашої української плутанини пробили широкий шлях до завтрішньої українізації „Комуніста“. Тепер—можна. „Вісти“ п'ять років (яких років) допомагали партії виховувати на Україні комуністичні кадри і резерви.

В тій роботі п'ятиріччя „Вістей“—грань. Та не кінець.

Хіба не чуєте з одного берегу вереску про „гвалтовну“... „передплату“ чи, пак, той „гвалтовну українізацію“.

А з другого (та не другого, таки з того-ж самого) бурчання про „банкротство“ на радянській Україні, штучної комунізації“ (бо

Фот. А. Плахтія.

Добродію, як ви вкраїнець і я українці, то ви повинні... Або порадять тобі... Сидить місяців зо два йолоп—

— А знаєте, то петлюрівський хорунжий.

І так на тебе пильно дивиться...

А „Вісти“ таки виходили. Виходили уперто, що-дня. Що-дня гукали всесвіту—є червона Радянська Україна!

Фот. А. Плахтія.

бу...

Добродію, як ви вкраїнець і я український, то ви повинні... Або порадять тобі... Сидить місяців зо два йолоп — йолопом, коли приходить тов. із чека:

— А знаєте, то петлюрівський хорунжий.

І так на тебе пильно дивиться...

А „Вісти“ таки виходили. Виходили уперто, що-дня. Що-дня гукали всесвіту—є червона Радянська Україна!

І чув те свій товариш—пролетар, по революційному сталий та не гнучкий по революційному. Отой самий що „не понимал этой газеты и не знал кому она нужна“. Чув, що є не лише „Южфронт“ боротьби з контр-революцією, що — є УСРР!

Чув те і хворий на „неньку“. І збивали його „Вісти“ з його жовтоблакитного пантелику. Змушували коперсатися пазурами в хуторянській потилиці, замислювати що

— є УСРР.

І пішли читати, передплачувати, передруковувати. Та як читати, як передруковувати!

— Од Чернігова та Лубен до Вінніпегу й Нью-Йорку, не минаючи „ніже тії коми“ ні друкарської помилки. А поруч із тим ріс тираж, до десятків тисяч пух формат, кращав папір, яснішав друк.

І чи є нині, поміж кількадесяттю хоч один орган рядянського українського

були широкий шлях до завітної українзації „Комуніста“. Тепер—можна. „Вісти“ п'ять років (яких років) допомагали партії виховувати на Україні комуністичні кадри і резерви.

В тій роботі п'ятиріччя „Вістей“—грань. Та не кінець.

Хіба не чуєте з одного берегу вереску про „гвалтовну“... „передплату“ чи, пак, той — „гвалтовну українізацію“.

А з другого (та не другого, таки з того ж самого) бурчання про „банкротство“ на селянській Україні „штучної комунізації“, (бо, бач, „гуртове-чортове“).

П'ятиріччя „Всеукраїнської школи комунізму“—лише грань, лише перехід до вищого щабля.

На тлі господарчого піднесення плине, шорошить замлілими лежачими камінцями хвиля дрібнобуржуазної ідеології!

М. Ф. Член ред. кол. газ. „Вісти“ 1920 р.

Т. Пилипенко, С. В. Не раз вик. об. ред. „Вістей“. Ред. „Селянської Правди“.

Центральная Научная

т. Яловий М. Н. Виконував обов'язки ред. „Вістей“ в 1921 р.

Вістяни! Не лише редакція — робселькори, передплатники, читачі — міцніше комуністичне кермо!

За збільшенням тиражу, за підвищенням друкарської техніки за зростом літературної якості, не забудьмо цього головного

— виховуючої ролі „Вістей“!

Петро Мальців

т. Насяченко Е. І.—Т. В. О. редактора „Вістей“.

т. Яловий М. Н. Виконував обов'язки ред. „Вістей“ в 1921 р.

Вістяни! Не лише редакція — робселькори, передплатники, читачі — міцніше комуністичне кермо!

За збільшенням тиражу, за підвищенням друкарської техніки за зростом літературної якості, не забудьмо цього головного

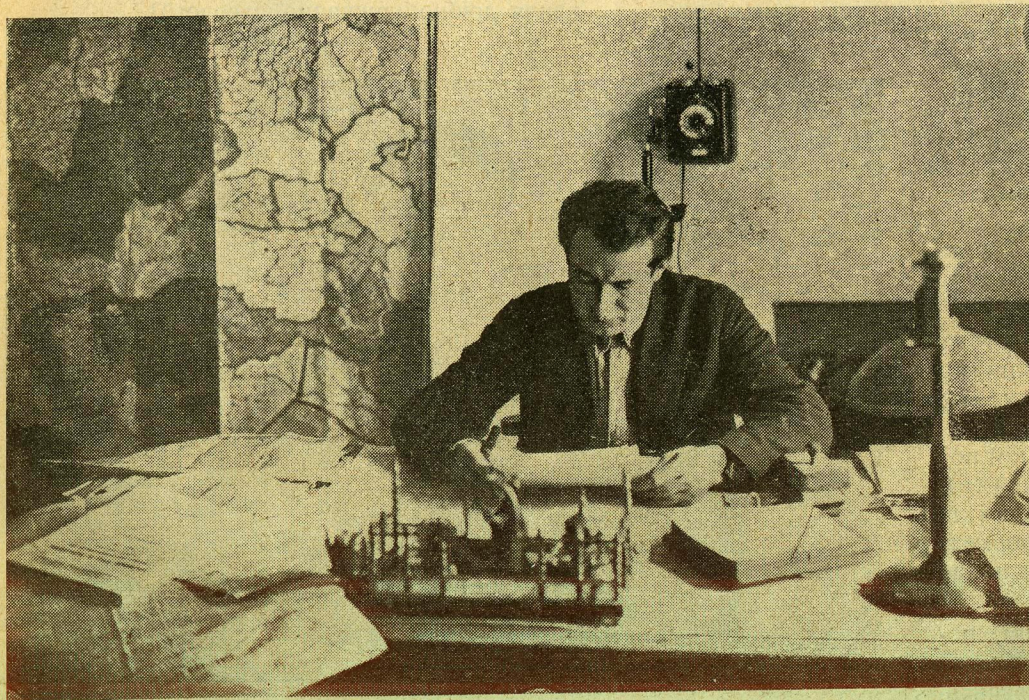
— виховуючої ролі „Вістей“!

Петро Мальців.

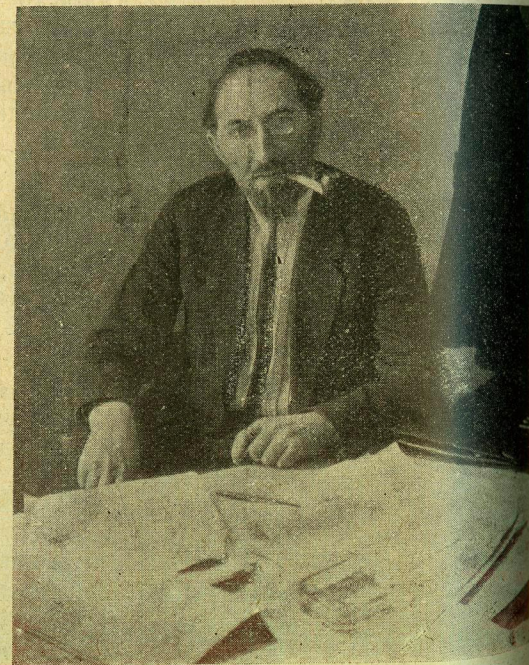
[(Бувший секретар „Вістей“ в 1921—22 році).

Остап Вишня.

т. Таран Ф. П. Заст. редактора „Вістей ВУЦВК’у“.

т. Радиш В. Т. Один з найстаріших співроб. „Вістей“. Зав. відділом закорд. життя.

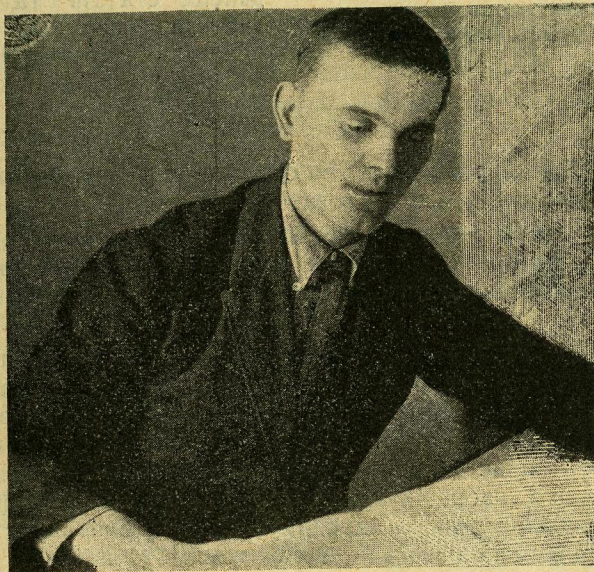

т. Колос Б. Д. Секретар редакції газ. „Вісти“.

Проф. Туркельтауб І. С. Художній критик.

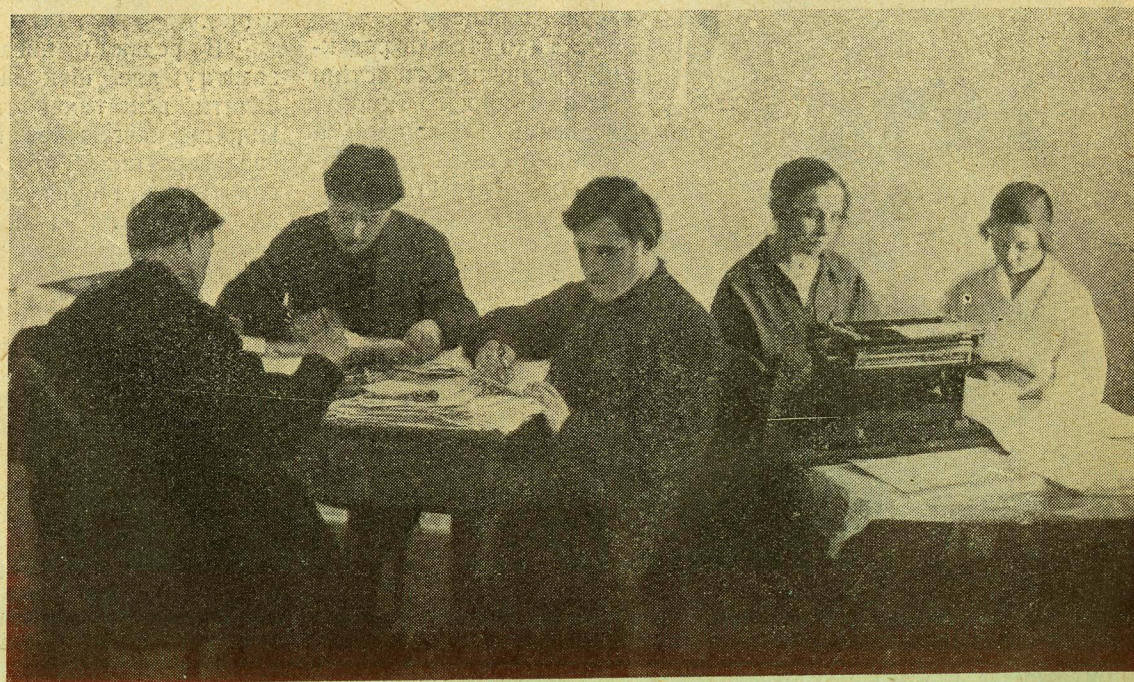
т. Мельник С. Зав. вечірньою інформ.

т. Коцюба Г. М. Зав. літерат. художн. відділом.

т. Завада Ю. Зав. економвідділом.

Відділ провінц. життя. За столом, посередині, зав. відділ. т. Лісовий, праворуч заст. т. Несподіваний.

Попереду (біля столу): заввідділом „Робітничого Життя“ т. **Майський**, робкор т. **Кива**, співробітники „Робітничого Життя“ т. т. **Сет**, **Шкурулій**, та робкор т. **Будник**. Другий ряд: (зліва направо) співробітник т. **Гуревич**, робкори т. т. **Бугай** та **Логачев**, співробітник т. **Тищенко**, робкор т. **Марнівський**.

В царині олив'яного пилу.

Буває час, коли замовкає стукотнява друкарських машинок, що вбирають у себе жваву говірку репортёрів, спокійно-впевнену мову редактора, байдуже—протяжну, мертвотно-нудну диктуру стенографіста та нервовий ток отетерілої з утоми друкарщиці.

Це—той час, коли непокійне Ратау підхоплює в світових просторах радіо-вісти про події по всіх краях світу, приймає відомості від своїх кореспондентів та з центру Союзу й розкидає хвилями по редакційній темній властості бюлетені. Це той

Ганна Святненко, робкорка „Вістей“ робітниця, комуністка.

найтурботливішої з усіх республік депеш, статтів та листів передається республіці друкарських верстатів, у світ отруєний олив'яним пилом.

* * *

Хутко розподіляє інструктор останні аркуші з редакції. Все виміряно, все враховано.

Кожна хвилина—дорога. Заворушились коректори їм грами ки—стяги з відбитком набору подаються одна по одній. Чудернацькими кривульками вирисовують вони вузькі береги на військовій битку.

Керманичі—ось тут вони. Метранпаж і випусковий. реалі—столі, вкритому цинковим листом—купа набору. Грандіозні

...робітничого Життя" т.т. **Сет, Шкурупій**, та робкор **т. Будник**. Другий ряд: (зліва направо) співробітник **т. Гуревич**, робкори **т.т. Бугай та Логачев**, співробітник **т. Тищенко**, робкор **т. Марнівський**

В царині олив'яного пилу.

Буває час, коли замовкає стукотнява друкарських машинок, що вбирають у себе жваву говірку репортёрів, спокійно-впевнену мову редактора, байдуже—протягну, мертвотно-нудну диктуру стенографіста та нервовий ток отетерілої з утоми друкарщиці.

Це—той час, коли непокійне Ратау підхоплює в світових просторах радіо-вісти про події по всіх краях світу, приймає відомости від своїх кореспондентів та з центру Союзу й розкидає жмутами по редакціях тонкі шелестючі бюлетені. Це-той час, коли Ратау посилає до редакції найжаданіший наймелодичніший та найснівніший бюлетень с довгосподіваним записом: „останній“.

Буває час, коли вгамовуються репортёри, мовчать телефони, тихо упокоїлись зав'ідділами, промимрив передовицю редактор пішов, нарешті, секретар і поніс кур'єр до друкарні останній жмут змучених машинкою аркушів газетного паперу.

Тихо тоді в редакції. Відпочивають стіни від невгамушого гамору, не псами гарчливими, а гарними статуетками ласкаво поглядають—поблискують телефони, вільно дихають тілами, тихомирно сплять столи,—все оповила лагідна тиша.

І тільки журливо дивиться вчорашнім числом календар: чуже життя заїдає через неуважність секретаря. Пошарпане, пожовкле, чорнилом зальопане „вчора“ похмуро солопіє на свого наступника—народження—„сьогодня“...

Буває... Пульс редакції, шалений пульс

депеш, статтів та листів дається республіці друкарських верстатів, у світ отруєний олив'яним пилком.

* * *

Хутко розподіляє інструктор останні аркуші з редакції. Все виміряно, все враховано.

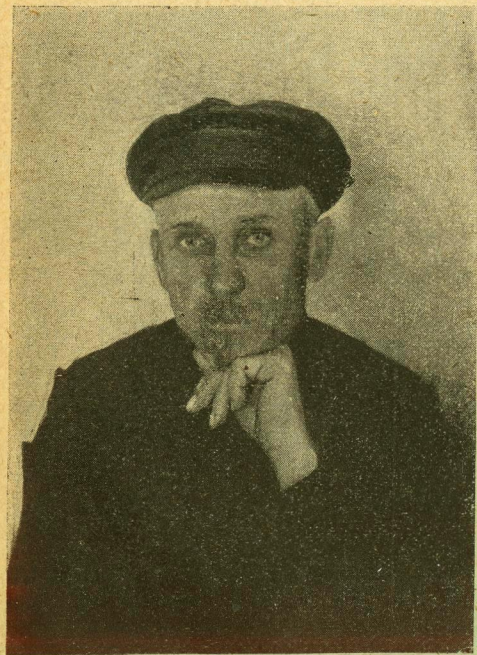
Кожна хвилина—дорога. Заворушилися коректори їм грамики—стяги з відбитком набору подаються одна по одній. Чудернацькими кривульками вирисовують вони вузькі береги на відбитку.

Керманичі—ось тут вони. Метранпаж і випусковий. На реалі—столі, вкритому цинковим листом—купа набору. Тут статті, телеграми, хроніки, замітки, оповістки, декрети. Грані звязані окремими шматками всякі завбільшки. І тільки невеличкі цифри приставлені до набору дають звязок цій уривчасто й розмаїто набраній купі шрифту. І всю цю безформенну масу випусковому треба впорядкувати, систематизувати, розкласти сторінками та ще так, щоб звязок був логічний, щоб усе було на належному місці, по відділах та виглядало щоб гарно й упало в око.

В редакції писано замітку, але ніяк завбачити всіх тих обставин, що збігаються під час верстки. Тут від спритности, вміння, смаку й темпу роботи самого метранпажа залежить усе *).

Вони складають сторінки. І поки набирається останній матеріал з того, що вже є, формуються аркуші, в них залишаються порожні місця для дальшого набору. Тут треба точно прикидати оком, пильно враховувати весь мате-

*) Метранпаж—наборщик, що чудово знається на своєму ділі. Це слово—французьке, значить воно: складач сторінок.

Тов. **Кураков**, робітник-залізничник, — один зі старіших робкорів „Вістей“.

Тов. **Бугай Петро**, робітник-залізничник, перший робкор „Вістей“.

Співробітники г.з. „Вісті“ ВУЦВК'у. зліва: т. **Абрамов** (репортер), т. **Дорошенко** (перекл.), т.т. **Лихвар**, **Дагаєва** (друкарщиці), т.т. **Руденко**, **Довбищенко** (перекл.), т. **Суловська** (друкарщ.), т. **Валько** (перекл.), т.т. **Мотренко**, **Черняк**, **Берлін**, **Кривенко** (репортери), т. **Хмельницький** (завінформ.), т. **Дмухановський** (перекл.), т. **Шойхет** (репортер).

рял, що є в наборі. Верстається зразу не менш, як дві сторінки, що часто не звязані між собою порядком послідовності, й особливої спритності треба на те, щоб скінчити верстку так, щоб усе припало доладу й не треба було б наново верстати.

І ще, і ще та й ще...

Зовнішній вигляд газети, її сказати б обличчя, її яскравість, барвистість (що до різноманітності шрифтів, рельєфності заголовків)—все це залежить тільки од випускового та метранпажа, звичайна річ, якщо друкарня має відповідні засоби.

* * *

А там, де наборні машини викидають готові платинки—рядки—кінцевим акордом відбиваються клавишами лінотипу останні слова, останній відгомін подій, останні повідомлення телеграфного агенства.

Багато років сплітали слова, речення, телеграми, статті, літера до літери приставляючи, складачі, руками вибираючи з набору літери, що приходили окремими рядками, з шрифтом, який їм потрібний.

Це вони виливають десятки тисяч знаків, це вони заповнюють газету, прискорюючи процес випуску її.

Винахідець Кастенбаль вигадав клавіатуру виштовхувати літери-шрифти й дійшов того, що два складачі за годину виробляють 6 тис. знаків.

Однак найщасливіший та найудальніший його був годинник Мергенталер: він установив принцип машин, що хутко складають та виливають цілі рядки. Лінотип Мергенталера швидко поширився по всіх культурних краях. Він дає цілі рядки, що виливаю-

І ще, і ще та й ще...

Зовнішній вигляд газети, її сказати б обличчя, її яскравість, барвистість (що до різноманітності шрифтів, рельєфності заголовків)—все це залежить тільки од випускового та метранпажа, звичайна річ, якщо друкарня має відповідні засоби.

* * *

А там, де наборні машини викидають готові платинки—рядки—кінцевим акордом відбиваються клавишами лінотипу останні слова, останній відгомін подій, останні повідомлення телеграфного агентства.

Багато років сплітали слова, речення, телеграми, статті, літера до літери приставляючи, складачі, руками вибираючи з комірок шрифт-каси літери що припали олив'яним пилом та липкою фарбою взялися.

Аж ось з'явився лінотип. Це-машина, що викидає цілі рядки, складає літери швидко, оберігаючи легені од найшкідливішого олив'яного пилу.

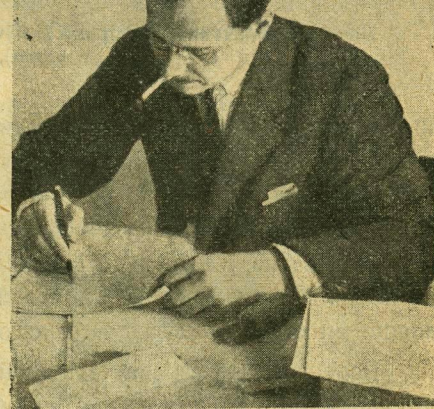
І потрібна тепер ручна каса тільки на курсив, жирний шрифт, заголовки та гасла.

А проте, назавсім, назавжди лінотипові не заступити каси. Великої ролі втворення книги, журналу та красних видань не відійме в неї лінотип. Все те, що вимагає особливого смаку техніки, вміння оздобити та прикрасити, зробити приємним для ока видання—надовго залишиться почесною роллю шрифт-каси, тоб-то ручного складання.

Але що ж то є за лінотип? Нехай собі марудно складають газетні аркуші метранпаж та випусковий, нехай нівечать коректорні гранки коректори, нехай лають їх за крапки та інші розділові знаки складачі,—ми встигнемо вернутися до них, заглянемо ж поки що до лінотипового відділу. Суворими лавами стоять велетні з клавишами.

вигидав клавіатуру виштовхувати літери-шрифти й д'йшов того, що два складачі за годину виробляли 6 тис. знаків.

Однак найщасливіший та найудальніший його був годинник Мергенталер: він установив принцип машин, що хутко складають та виливають цілі рядки. Лінотип Мергенталера швидко поширився по всіх культурних краях. Він дає цілі рядки, що виливані ним по „матрицях“—особ-

Тов. Хмельницький—зав. інф. відділом.

Військери газ. „Вісти“ ВУЦВК'у.

Верстка газети „Вісти“ ВУЦВК'у.

Ліворуч—**Тяченко** (наборщик), **Кучерявий** (метранпаж), **М. Обрізко** (випусковий); **Поляков, Ребров** (наборщики), **Сухов** (метранпаж); **Сіманцев** (випусковий).

ливих формочках з вибитими, вирізаними на них обрисами літер. Ці матриці, якщо натискати на клавіші лінотипу, висуваються з своїх місць, стають поряд—наближаються до топильного казана, де втискуючись у спеціальний стоп—платинку, залишають на ній рельєфний відбиток літер, і потім автоматично повертаються на свої місця. Вилитий же рядок проходячи випадає до складача, проходячи особливою кареткою.

Пересічна швидкість складання досвідченого складача 8 тис. друкзнаків на годину. Отак виробляється мало не весь текст

скільки завгодно копій, а крім того він зберігає шрифт від зужиткування, бо при великому тиражі шрифт дуже швидко зношується.

Коли зверстана сторінка переходить до стереотипу, та кладеться на неї особливу карту текстури з аркушів нотного папіросного паперу, щільно притискається її до набору частими ударами щітки прибивається так, що літери загрузаючи в текстурі, залишають на ній точні свої відбитки. Цей відбиток заклеюється аркушем паперу, вкривається

останніх телеграм, що складаються. Вишпурнув нотип свої рядки-платинки. Заповнив ними метранпаж сторінки... і верстка готова. В останнє переглядають ревізійну сторінку коректори.

Зверстана сторінка відноситься до стереотипні.

* *

Точну копію набору, виливають з металу, і робиться тоді, коли думка друкувати багато примірників, або ж не те, щоб зберегти набір надалі. Однак, головне значіння стереотипу — це можливість пристосувати його до ротативної машини, що має шість циліндричних валів й на цих валах ніяк приладити набір скрізь гладенької форми складений з окремих літер рядків.

Стериотип дає змогу зробити з одного набору

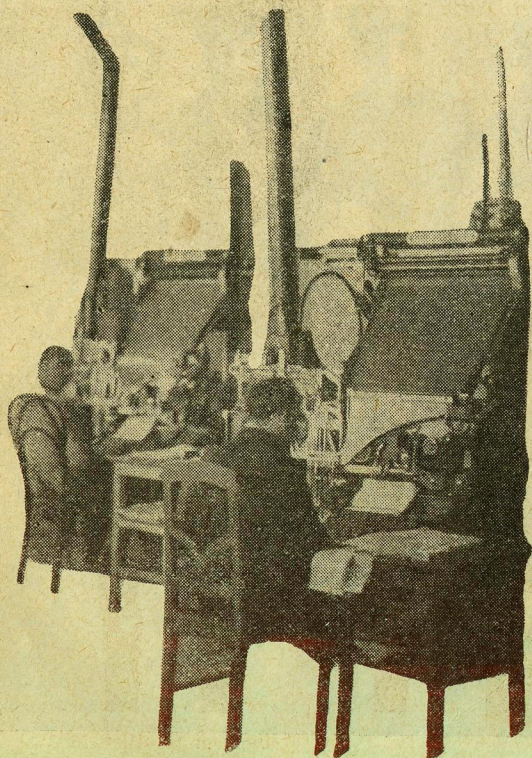
Ліворуч—**Тначенко** (наборщик), **Кучерявий** (метранпаж), **М. Обрізко** (випусковий); **Поляков, Ребров** (наборщики), **Сухов** (метранпаж); **Сіманцев** (випусковий).

ливих формочках з вибитими, вирізаними на них обрисами літер. Ці матриці, якщо натискати на клавіші лінотипу, висуваються з своїх місць, стають поряд—наближаються до топильного казана, де втискуючись у спеціальний стоп—платинку, залишають на ній рельєфний відбиток літер, і потім автоматично повертаються на свої місця. Вилитий же рядок прохоловши випадає до складача, проходячи особливою кареткою.

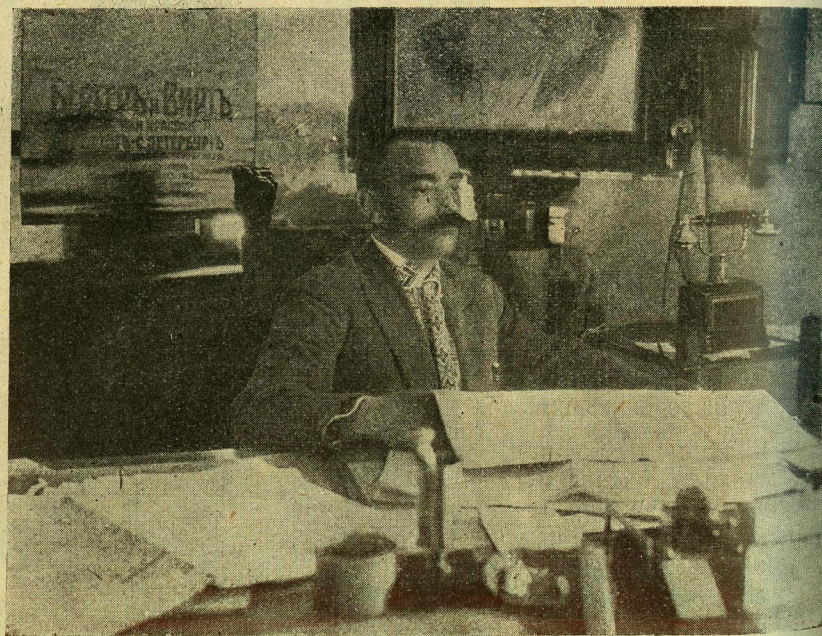
Пересічна швидкість складання досвідченого складача 8 тис. друкзнаків на годину. Отак виробляється мало не весь текст газети, доки не поступить до метранпажа та випускового на верстку. І коли лінотипи похапцем викидають свої теплі олив'яні платинки, верстку вже майже скінчено. Темною діркою позирає дошка, де верстається перша сторінка. Це—місце для

скільки завгодно копій, а крім того він зберігає шрифт одужиткування, бо при великому тиражі шрифт дуже швидко нівечиться.

Коли зверстана сторінка переходить до стереотипії, там кладеться на неї особливу карту текстури з аркушів нотного папіросного паперу, щільно притискається її до набору частими ударами щітки прибивається так, що літери шрифту, загрузаючи в текстурі, залишають на ній точні свої відбитки. Цей відбиток заклеюється аркушем паперу, вкривається повстиною й кладеться разом з набором під гарячу пригніту. Потім висушений таким робом шар знімається з набору, й „матриця“ готова. У ній усе протилежне наборові: кожна опуклина набору на матриці відбилася відповідною ямочкою. І навпаки.

Робота на лінотіпах.

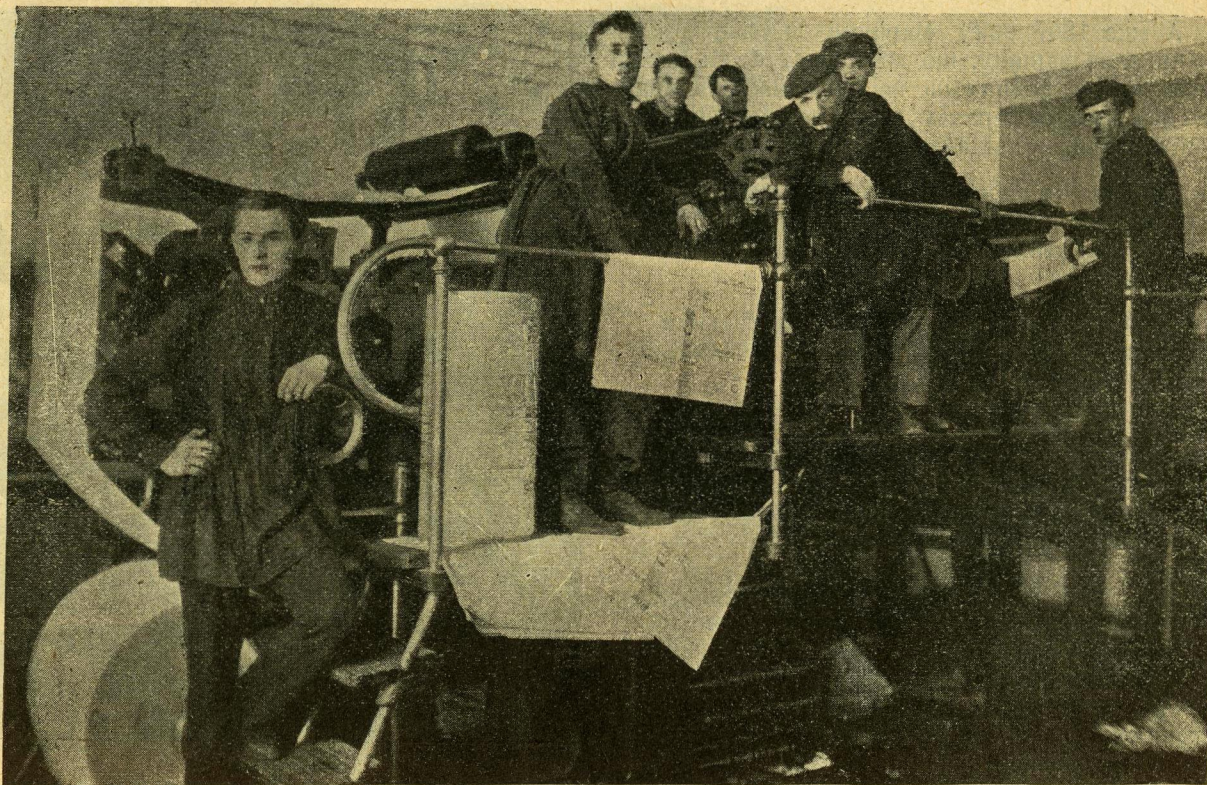

І. А. Кричевський
Завідуючий друкарні (був. наборщик).

Така матриця кладеться в виливальну форму, на неї наливається розтопленої мішанини — стопу оліва, цінку та антимону (сурми), потім після того, як прохолодне ця мішанина, матриця знімається з цього стопу, й він уже становить після цього точнісіньку копію набору напівовальної форми й може цілком щільно прийтись до валів ротаційної машини.

* * *

1846 року в Нью-Йорку Роберт То винайшов ротаційну машину. Вона виробляла при 10 робітниках майже 20 тис. відбитків за годину, проте була не вигідна, бо не була пристосована, щоб друкувати довгелезного аркуша: потрібні були окремі аркуші, як при друкуванні на звичайних машинах.

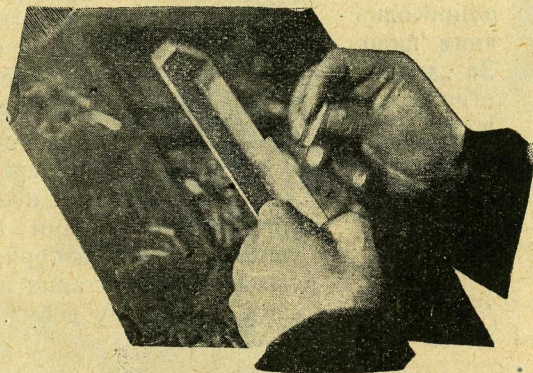

Ротаційна машина. Зверху схилився **т. Леонт'єв** — машиніст.

Наборщик у наборної каси.

Верстатка наборщика.

Коректора «Вістей» **т.т. Марцінkevич, Різниченко, Балицький, Пришляк.**

Експедиція «Вістей».
У шафи — Зав. експ. **т. Поліщух**.

А вже 1867 року Маріоні винайшов і удосконалив машину, що друкувала без накладців зі стереотипу на нескінченній рулонній стязі паперу і разом з цим далеко швидше, ніж колишні машини.

Нащадок Маріоні—ротаційна машина в друкарні „Червоний Друк“, де друкуються „Вісти“, звичайно, дуже відмінна од своїх давніх попередників.

Десятки тисяч примірників газети викидає вона за добу. Викидає паками, дбайливо складає, обтинає, навіть рахує.

Отуди на вали ротаційної машини й потрапляють стереотипні відбитки, хутко приладжує їх машиніст. Леонтьєв, і ротаційка, почавши роботу, велично вергає від себе готову, пахучу свіжою фарбою, газету.

Замовкає ротаційна машина тільки вранці.

Замовкає тоді, коли оживає експедиція, коли прокидається до життя редакція, й газетчики метушаться по вулицях, з усіх боків вигукуючи про надзвичайні новини, приголомшуючи цими вигуками громадян.

Редакція „Всесвіту“. Сидять зліва: **О. Довженко (Сашко)**—художн.; **М. Хвильовий**—заст. редакт.; **В. Іволгін**—секретар. Стоять: **Корж Ол.**; **Гордієнко Н.**—літробітники; **А. Плахтій**—фотогр.

вою. Ось що бо говорить статистика:

Більшість наборщиків хвора на хронічне отруєння олив'яним пилом. За „добрих“ старих часів у 10% наборщиків на 5-й, 6-й рік

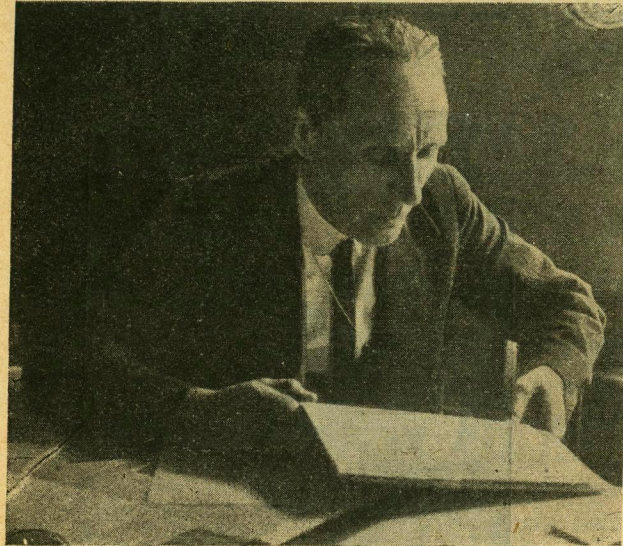
серед наборщиків більша над усі інші професії й у чотири рази більша смертності серед селянства.

Пересічно живе наборщик 50 років. Невиводний гість його—сухоти.

І хоча б як полегшено було тяжку працю наборщика, машиніста, стереотипера й заведено кращі умови, що в них доводиться йому працювати за наших часів,—все ж таки—тяжка праця залишається тяжкою, непотураючи на багато деяких заходів, що нині вживаються: спецодяг, спецхарч, вентиляція, відпочинок то-що. А шкідливості, хоч її і зменшено як могли, не можна доки що зовсім знищити.

Роки життя, здоров'я, молодість, запаси живої творчої сили зужитковують друкарі на фронті газетно-книжкового слова. З околиць передових позицій заставлених шрифто-касами, ліно-

Тов. Гуцайло Е. І. Зав. видавництвом.

Нічних бойців на газетному фронті заступають денні. РАТАУ вибірує уривки нічних повідомлень, редакції починають писати нову сторінку світової історії за минулу добу—і так безупинно день-у-день, рік-у-рік.

Отак твориться газета—„секундна стрілка історії“,—як говорив Шопенгауер.

* * *

Життя в царині олив'яного пилу ніколи не замірає. Але хто живе в цій царині, той умірає раніш, ніж призначено людині, живуть вони гірш, ніж на те заслуговують.

Велике діло робить армія друкарів, жалібні посмертні відомості про неї складає статистика.

Хоча б як удосконалювали способи набору та друку, а оливо було й є оливом, і фарба липка, брудна, шкідлива була і є фарбою такою самою шкідливою.

вою. Ось що бо говорить статистика:

Більшість наборщиків хвора на хронічне отруєння олив'яним пилом. За „добрих“ старих часів у 100% наборщиків на 5-й, 6-й рік роботи уже були помітні ознаки отруєння оливом. Смертність

серед наборщиків більша над усі інші професії й у чотири рази більша смертності серед селянства.

Пересічно живе наборщик 50 років. Невиводний гість нього—сухоти.

І хоча б як полегшено було тяжку працю наборщика, машиніста, стереотипера й заведено кращі умови, що в них додано йому працювати за наших часів,—все ж така тяжка праця залишається тяжкою, непотураючи на багато яких заходів, що нині вживаються: спецодяг, спецхарч, вентиляція, відпочинок то-що. А шкідливості, хоч її і зменшено як могли, не можна доки що зовсім знищити.

Роки життя, здоров'я, молодість, запаси живої творчої сили зужитковують друкарі на фронті газетно-книжкового слова. З окопів передових позицій, заставлених шрифт-касами, ліно-типами, ротацийками викидаються не ворогові, а другові, не убійні олив'яні набори, а живе корисне слово, яскраве гасло, свіжа думка, останнє повідомлення про події „коротка історія світу за минулу добу“.

В. Ів.

Робітники контори вид. газ. „Вісти“ ВУЦВКУ